

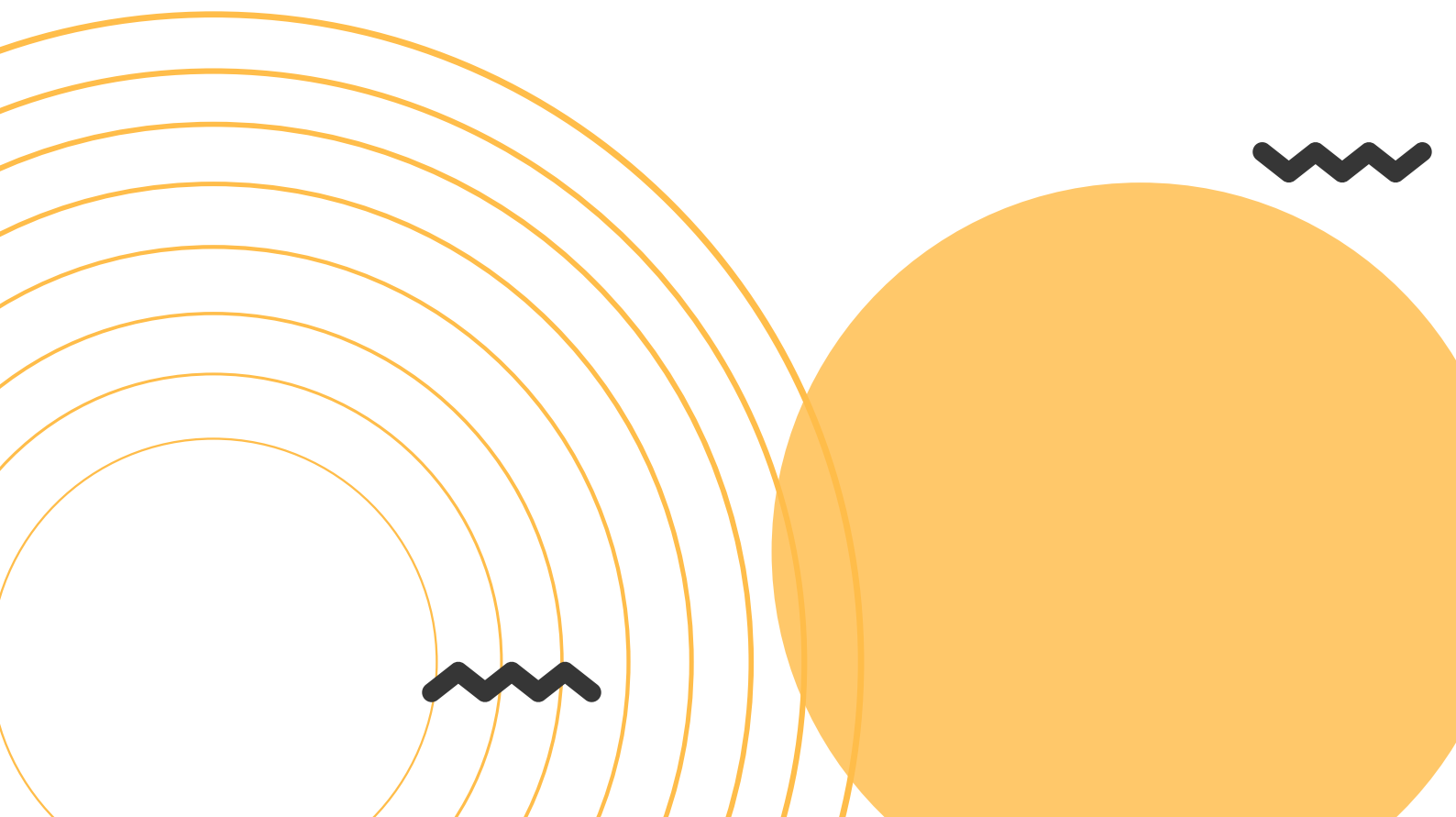

Toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu varhaiskasvatuksessa

Tasa-arvoinen päiväkotihanke,
Naisasialiitto Unioni ry

2019

Nea Alasaari

Toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu varhaiskasvatuksessa

Tasa-arvo on suomalaiselle varhaiskasvatukselle tärkeä arvo, joka nousee esiin niin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018), Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) kuin Varhaiskasvatuslaissa (2018). Myös Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi nostaa tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja moninaisuuden arvoiksi, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen laadun arviointia.

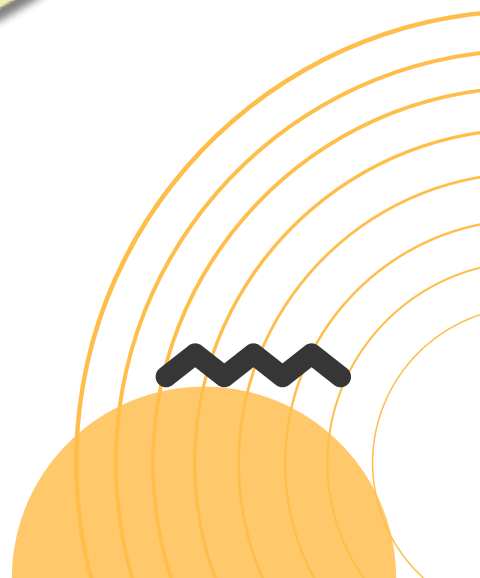
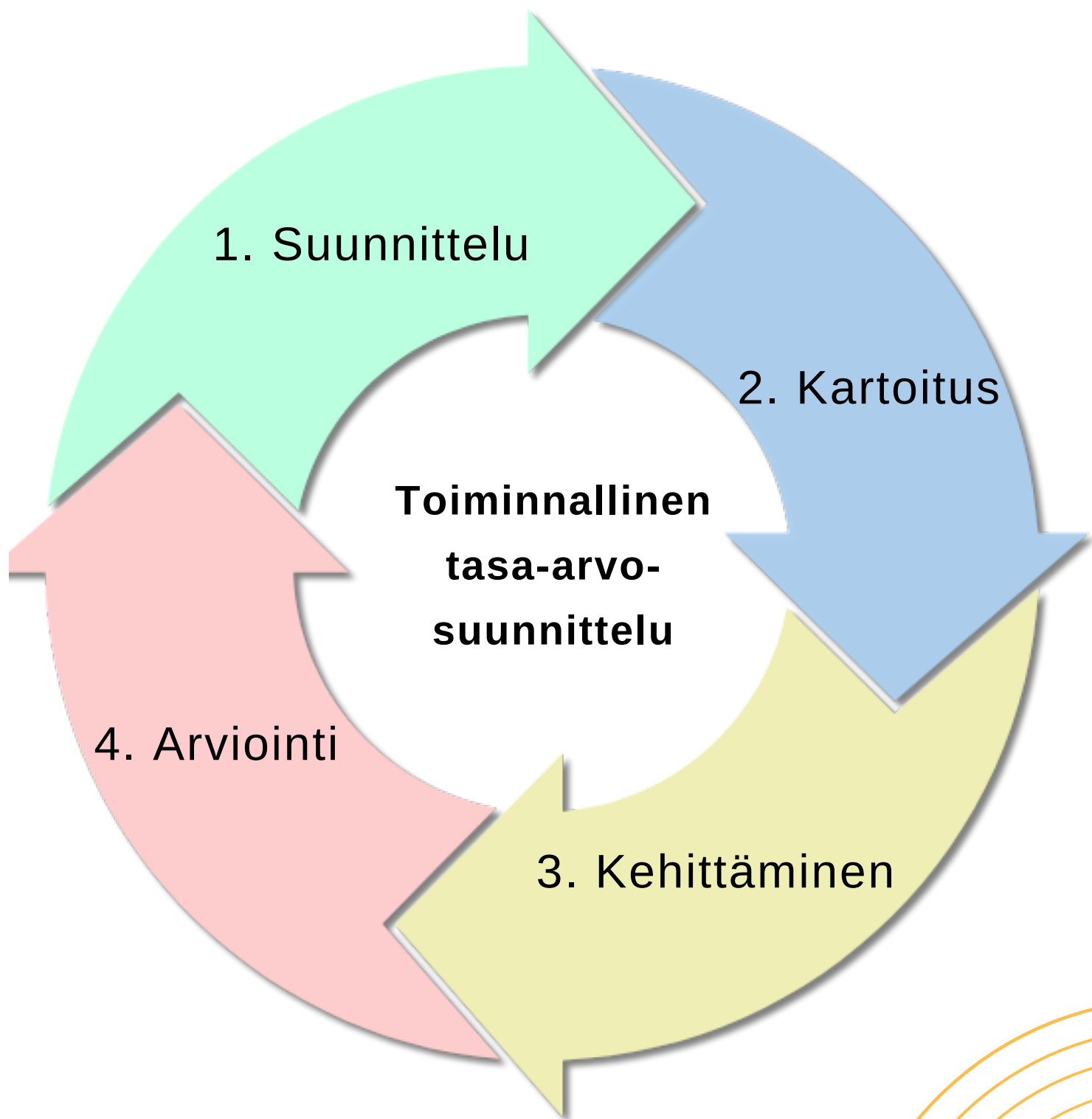
Toiminnallisessa tasa-arvosuunnitelmassa kehitetään toimintaa sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Suunnitelmassa määritellään yhdessä mitä keskeisillä käsitteillä tarkoitetaan, kartoitetaan tasa-arvotilannetta ja ongelmakohtia sekä määritellään toimenpiteet ongelmien korjaamiseksi. Lopuksi arvioidaan toimenpiteiden toteutuminen.

Tasa-arvosuunnittelu on ollut pakollista oppilaitoksissa vuodesta 2005 ja perusopetuksessa vuodesta 2015. Velvoite ulottuu myös perusopetuksen yhteydessä järjestettävään esiopetukseen. Ruotsissa tasa-arvosuunnittelua tehdään varhaiskasvatuksesta alkaen. Suunnittelu nähdään tärkeänä, koska tutkimusten mukaan tasa-arvotyön vaikutukset näkyvät toiminnassa vahvimmin, kun toiminta tasa-arvon edistämiseksi on systemaattista, pitkäjänteistä, jatkuvaa ja tavoitteellista. Tasa-arvosuunnittelu tukee vaatimusta tasa-arvoisesta ja sukupuolisensitiivisestä varhaiskasvatuksesta, joten siihen kannattaa tarttua, vaikkei suunnittelovelvoite ylläkään vielä kaikkialle varhaiskasvatukseen.

Tästä oppaasta saat käytännönläheisiä vinkkejä toiminnalliseen tasa-arvosuunnitteluun. Iloa tasa-arvotyöhön!

Toiminnallisen tasa-arvosuunnittelun prosessi

1. Suunnitteluvaihe

Tasa-arvosuunnittelu aloitetaan määrittelemällä yhdessä keskeiset käsitteet, jotta kaikki tietävät minkä eteen työtä tehdään. Mitä on tasa-arvo ja miten se eroaa yhdenvertaisuudesta? Mitä on sukupuolisensitiivisyys? Entä mitä tiedämme sukupuolen moninaisuudesta? Mitä Varhaiskasvatussuunnitelman ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sanovat yllämainituista asioista?

Lukuvinkkejä

Keskeiset lait ja asiakirjat, jotka helpottavat käsitteiden määrittelyä löytyvät koottuina täältä:

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/lait-ja-asiakirjat/>

Itseopiskelumateriaalia sukupuolisensitiivisyydestä:

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/>

<http://www.tasa-arvokasvatuksessa.fi/>

Setan opas sukupuolen moninaisuudesta:

https://www.dropbox.com/s/pina1x952cjbamu/Opas_varhaiskasvattajille2019.pdf?dl=0

Seuraavaksi on hyvä sopia suunnitelman toteuttamisesta ja miettiä sopiiko se osaksi jo olemassa olevia suunnitelmia vai tehdäänkö uusi, oma suunnitelma. Esimerkiksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat voi olla luontevaa tehdä yhdessä. Miettikää myös suunnitelman muotoa: toimiiko teille vuosikello paremmin kuin lomake?

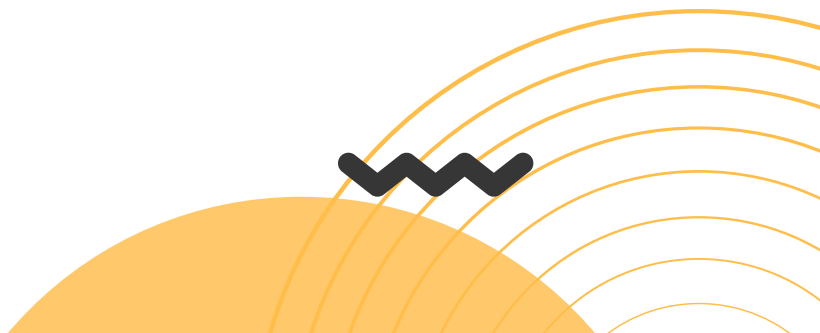
Linkit avautuvat
klikkaamalla!

Suunnitelman sisältö nousee ryhmän tai yksikön omista tarpeista, joten suunnitelman on hyvä olla mahdollisimman paikallinen. Kunnalla tai yksiköllä voi olla suunnitelmalle yhteinen pohja, jota täytetään esim. ryhmäkohtaisesti. Silloin käsitteet on määritelty yhdessä, mutta jokainen ryhmä kirjaa kehittämistarpeensa itse tehdyn havainnoinnin pohjalta. Ongelmakohdat eivät välttämättä ole samoja jokaisessa yksikössä ja ryhmässä.

Määritellä alustavasti toiminnan tavoitteet ja sopikaa aikataulusta ja vastuuhenkilöistä. Suunnitelma on hyvä tehdä lukukaudeksi tai vuodeksi kerrallaan, kuitenkin maksimissaan kolmeksi vuodeksi. Aikaa on hyvä varata reilusti: esimerkiksi syyskausi suunnitteluun ja kartoitukseen ja kevätkausi kehittämiseen ja arviointiin.

Esimerkki tasa-arvosuunnittelusta

Päiväkodissa tasa-arvosuunnitelma tehtiin ryhmäkohtaisesti ja kartoitus- ja kehittämistoimet liitettiin osaksi tiimisopimuksia. Toimenpiteet päätettiin liittää tiimisopimukseen, koska niistä oli olemassa jo toimiva käytäntö, jossa sopimuksen sisältö arvioidaan tiimeissä säännöllisesti ja sopimuksien läpikäynti oli uusille työntekijöille osa perehdytysprosessia.

2. Kartoitusvaihe

Tutkikaa varhaiskasvatuksen tasa-arvotilannetta keskustelemalla, havainnoimalla ja/tai videoinnilla.

Vinkki

Käyttäkää arjen tarkastelun apuna havainnointilomakkeita:
<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/metodit/>

Perehtykää videointiin:

www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/mina-ja-kulttuuri/
> toiminnan videointi

Osallistakaa lapset mukaan kartoitukseen esimerkiksi tasa-arvokävelyllä ja/tai yksilö- tai ryhmähaastatteluilla.

Tasa-arvokävely

Kävelkää yhdessä ulkona ja sisällä sellaisia paikkoja etsien, joissa lapset eivät koe olevansa tasa-arvoisessa asemassa. Keskustelkaa siitä, kuinka näitä alueita ja niissä esiintyviä toimintatapoja voidaan muuttaa. Voitte myös etsiä paikkoja, jotka tuntuvat turvallisilta ja tasa-arvoisilta ja keskustella siitä, mistä tunne syntyy.

Haastattelukysymyksiä lapsille

Miltä tuntuu tulla päiväkotiin/eskariin?

Missä leikit eniten?

Kenen/keiden kanssa leikit eniten?

Onko sinulla kaverina tyttöjä?

Onko sinulla kaverina poikia?

Onko sinulla kaverina muunsukupuolisia?

Onko jotain, mitä haluaisit tehdä, muttet uskalla?

Kun haluat mennä mukaan leikkiin, jota jo muut leikkivät, mitä teet?

Saavatko kaikki lapset tehdä samoja asioita päiväkodissa/eskarissa?

Onko jokin asia kielletty tytöiltä?

Onko jokin asia kielletty pojilta?

Onko päiväkodissa/eskarissa jotain epäreilua, mitä?

Kuuntelevatko aikuiset sinua ja muita lapsia?

Mitä teet, kun joku käyttäytyy inhottavasti sinua kohtaan?

Voitko kertoa täällä aikuiselle, jos sinua tai kaveriasi kiusataan?

Mitä haluaisit aikuisten tekevän, kun lapset riitelevät keskenään?

Lohduttavatko kaverisi sinua, kun olet surullinen?

Autatko sinä kavereitasi?

Millaiset asiat pelottavat sinua päiväkodissa/eskarissa?

Missä tai milloin et tunne oloasi turvalliseksi päiväkodissa/eskarissa?

3. Kehittämisvaihe

Purkaka a yhdessä auki kartoituksen tulokset. Tarkistakaa suunnitteluvaiheessa aettamanne tavoitteet. Ovatko ne keräämännne tiedon jälkeen edelleen oleellisia? Asettakaa tarvittaessa tarkemmat tai kokonaan uudet tavoitteet, jotka vastaavat havaittuihin ongelmakohtiin. Pohtikaa onko henkilöstöllä tarve kouluttautua. Sopikaa tarkemmista toimenpiteistä sekä kehittämisvaiheen aikataulusta ja vastuuhenkilöistä. Muistakaa varata toimenpiteisiin tarpeeksi aikaa.

Vinkki

Pysykää toimenpiteissä hyvin konkreettisella tasolla. Voitte käyttää tässä vaiheessa hyväksi linkin takaa löytyvää Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma -pohjaa, johon voitte määritellä kehittämisvaiheen teemat, toimenpiteet, vastuuhenkilöt ja aikataulun. Pohja voi toimia apuna myös kartoitusvaiheessa havainnointiteemojen, vastuujon ja aikataulun määrittelyyn.

<https://tinyurl.com/tasaarvosuunnittelu>

Pitäkää kehittämistyö mielessä esimerkiksi säännöllisillä keskusteluilla kehitettävistä teemoista.

Seuraavalla sivulla on konkreettinen esimerkki siitä, miltä toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma voi kehittämissvaiheessa näyttää.

TOIMINNALLINEN TASA-ARVOSUUNNITELMA

Teema, jota lähdetään edistämään	Kehittämistoimenpiteet	Kuka seuraa tilannetta ja miten	Milloin arvioidaan tilanne
Mustikat-ryhmä: Kehut ja myönteinen kohtaaminen	Kaikki aikuiset tekevät myönteisen kohtaamisen harjoituksen. Keskitytään kehumaan jokaista lasta päivittäin. Suunnitellaan hetkiä, joissa paljon negatiivista vuorovaikutusta, huolellisemmin.	Vastuuhenkilönä Sara. Ryhmässä seurataan tilannetta kuukausittain kartoita kehut -lomakkeen tai videoinnin avulla. Teemasta, toimenpiteistä ja tuloksista keskustellaan palaverissa.	Arviointi tehdään ja hyviä käytäntöjä jaetaan kevätkauden lopussa koko talon yhteisessä palaverissa.
Mansikat-ryhmä: Leikki, leikkipaikat ja leikin ohjaaminen	Muutetaan leikkipisteiden sijaintia ja sekoitetaan leluja. Tehdään leikin ja leikkikaverin arvontaa kerran viikossa. Keskitytään sukupuolisensitiiviseen ohjaukseen.	Vastuuhenkilöinä Kuisma ja Ville. Ryhmässä seurataan tilannetta aktiivisesti havainnoimalla ja videoimalla. Toimenpiteitä arvioidaan ja uusia kehitetään tarvittaessa palaverissa.	Arviointi tehdään ja hyviä käytäntöjä jaetaan kevätkauden lopussa koko talon yhteisessä palaverissa.

4. Arviointi

Käykää läpi tehdyt toimenpiteet ja muutokset. Tehkää tarvittaessa havainnointia. Missä onnistuitte? Mikä oli vaikeaa? Olisiko jotain voinut tehdä toisin? Osallistakaa lapset myös tässä vaiheessa mukaan ja arvioikaa muutosta myös lapsia kuulemalla. Jos suunnitelma on tehty kerralla pidemmäksi aikaa, voi olla tarpeen tehdä myös väliarviointeja.

Päätäkää lopuksi jatkotoimenpiteistä. Jatkatteko saman tai samojen teemojen parissa vai keskityttekö seuraavaksi uuteen näkökulmaan?

Entä ovatko kaikki työntekijät, uudetkin, perillä suunnitelman alussa määritellyistä käsitteistä? Seuraavassa suunnitteluvaiheessa on hyvä huomioida, että käsitteet käydään huolellisesti läpi kaikkien työntekijöiden kanssa.

Toiminnan laadun kehittäminen on parhaimmillaan myönteistä ja luovaa puuhaa! Suunnitelmallinen toiminta ja arjen äärelle pysähtyminen havainnoimalla lisäävät työn mielekkyyttä ja motivaatiota kehittää toimintaa. Tasa-arvosuunnittelu on yhteydessä lasten yksilölliseen huomioimiseen, kiusaamisen ehkäisyyn ja työhyvinvointiin. Parhaimmillaan tulokset näkyvät niin lasten kuin aikuistenkin hyvinvoinnin lisääntymisenä.

Esimerkkejä varhaiskasvatukseen ja tasa-arvoon liittyvistä teemoista

Myönteinen kohtaaminen ja vuorovaikutus

Annanko jokaiselle lapselle positiivista palautetta päivän aikana? Onko päivässä hetkiä, jolloin negatiivinen kommunikointi korostuu? Miten suunnittelu vaikuttaa näihin tilanteisiin? Vaikuttaako sukupuoli siihen, mistä lapsi saa kehuja? Entä siihen, miten suhtaudun lapsen puheliaisuuteen tai äänekkyyteen?

Leikki ja oppimisympäristö

Pääsevätkö kaikki lapset kehittämään taitojaan leikeillä monipuolisesti? Ovatko lelut tai leikit jaoteltu sukupuolistereotyyppien mukaan? Miten lelujen uudelleenjärjestely tai leikkien sekoittaminen vaikuttavat arkeen? Osaavatko lapset leikkiä kaikilla leluilla? Mistä tiedän tämän? Leikkivätkö lapset kaikkien kanssa?

Kirjat, laulut ja lorut

Kuka pääsee kirjoissa pääosiin, entä ketkä jäävät sivurooleihin? Ketä esiintyy ammateista kertovissa lauluissa? Millaisia tunteita eri sukupuolta olevat hahmot ilmentävät?

Yhteistyö perheiden kanssa

Onko lomakkeissa tilaa perheille, joissa on muu määrä huoltajia kuin kaksi? Entä perheille, joissa vanhemmat ovat samaa sukupuolta? Kenelle lapsi tekee kortin isänpäivänä, jos hänellä ei ole isää? Kenelle soitan, kun lapsi sairastuu kesken päivän? Kenelle osoitan puheeni vasukeskusteluissa?

Moninainen sukupuoli

Mitä sukupuolen moninaisuus tarkoittaa? Miten toimin lapsen kanssa, joka toistaa olevansa eri sukupuolta, kuin mitä aikuiset ajattelevat hänen olevan? Miten puhun eri sukupuolista arjessa?

www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi

